

Znanost i fenomenologija

Miloš, Val

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:664368>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Val Miloš

Znanost i fenomenologija

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Val Miloš
Matični broj:0904998370031

Znanost i fenomenologija

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kulturologije

Mentor: doc.dr.sc. Sarah Czerny

Rijeka, 2021.

Sadržaj:

1. Uvod

2. Razrada

2.1.Kultura i kontrakultura

2.2.Fenomenološki pristup spoznaji

2.3.Prostorna konvencija

2.4.Kratka povijest skejtbordinga

2.5. Privatno/javno, norme, pokušaji zabrane, skejtbording i arhitektura

2.6.Spot

2.7.Skejtparkovi

2.8.*DIY* skejtparkovi

2.9.Znanost i fenomenologija

3. Zaključak

Sažetak:

Namjera završnog rada jest prikazati razliku između znanstveno/racionalno/instrumentalnog pristupa svijetu, koji svoj objekt promatranja smatra objektivnim i znanstvenim instrumentima dokazivim, nasuprot fenomenološkom pristupu koji je izbjegao posredstvo instrumenata u spoznaji svijeta dozvoljavajući onom percipiranom da sudjeluje u stvaranju svijeta. Kako bi se

prikazala razlika između ta dva pogleda na svijet koristit će se kao primjer subkultura skejtbording.

Ključne riječi:

znanost, fenomenologija, skejtbording, prostorna konvencija, tijelo, prostor, arhitektura, spot, *DIY*¹, ontologija, spoznaja, moralna geografija, kontrakultura

---

¹ U radu će se koristiti kratica na engleskom jeziku DIY (eng. do it yourself, hrv. uradi sam)

Uvod

Tema - "Ispraznost prostora". Razlog bavljenja ovom temom prevladavajuće je mrtvilo kojeg uočavamo na trgovima i ulicama naših gradova. Prostori koji potencijalno sadrže mnogobrojne mogućnosti ispunjavanja zjape prazni. Urbani prostori dovedeni su do sterilnosti, strogo određeni za specifične djelatnosti, isključivi za sve druge. Ljudima se ne dozvoljava sudjelovanje u stvaranju prostora, u njegovoj prenamjeni, spontanosti ili igri unutar već postojećeg prostora. Djelatnosti su strogo kontrolirane. Pretjerana kontrola i glavni motiv našeg života – profit, pretvorili su ulice u dosadne hodnike koji spajaju kutije (zgrade, tvornice) proizvodnje bilo čega, a nakon napornog radnog vremena ulice i trgove ispunjava zaslužena tišina i kućni red.

Kultura i kontrakultura

Francuski marksist i filozof Henri Lefebvre daje nam početne teze koje mogu doprinijeti razumijevanju pojma kulture, kulture koju moramo definirati u cilju razumijevanja njoj suprotnog fenomena – kontrakture. Lefebvre pojam kulture promatra kroz ono svakidašnje, materijalno, očevidno, kako bi povezao, kako on kaže, najveće običnosti s najopćenitijim procesima: „Tako jednostavna činjenica – žena koja kupuje funtu šećera – zahtjeva da se analizira. Spoznaja doseže ono što se u njoj skriva. Da bi se razumjela ta jednostavna činjenica, nije dovoljno da se ona opiše; istraživanje otkriva povezanost razloga i uzroka, suština i >>sfera<<: život te žene, njena biografija, njen zanat, njena porodica, njena klasa, njen budžet, njen način prehrane, način upotrebe novca, njena mišljenja i njene ideje, stanje tržišta, itd... Napokon, zahvaćam kapitalističko društvo u njegovoj ukupnosti, naciju i njenu historiju. To do čega ja dolazim, što postaje sve više i više duboko, sadržano je međutim već onoj malojoj prvotnoj činjenici. Skromni događaj svakidašnjeg života pojavljuje mi se tada u dvostrukom aspektu: mala pojedinačna i slučajna činjenica – beskrajno kompleksna društvena činjenica, i bogatija od mnogih >>suština<< koje sadržava i obuhvata. Društveni fenomen se definira jedinstvom tih dvaju aspekata." (Lefebvre, 1988:49)

Koristeći metodu Lefebvrea kojom se iz najmanjih društvenih i kulturnih fenomena dovodi te fenomene do općenitijih procesa možemo odrediti razliku između nositelja kulture i nositelja kontrakture, a samim time i analizirati odnose moći među tim skupinama.

Kao primjer možemo dati glavni trg u Vodicama koji je bio središnje mjesto okupljanja skejtera do 8. lipnja 2018. godine kada je postavljen je znak s natpisom "zabranjen skejtbording". Nekolicina vlasnika restorana, u dogovoru s upravom grada Vodica, odlučili su skejtanje zabraniti na glavnom trgu.

Slijedeći Lefebvrea cilj nam je ovaj jednostavan i minoran događaj povezati i pokušati razumijeti s motrišta onog općeg. Što je skejtbording? Je li skejtbording oblik kontrakture koju ne prihvaća već etablirana kultura?

Theodore Rotzak na prvim stranicama svoje knjige "Kontrakultura" pojašnjava taj pojam na sljedeći način: „Pod ovim nazivom podrazumijeva se kultura koja je toliko korjenito udaljena od glavnih tokova našeg društva da mnogima već ne izgleda kao kultura nego kao provala barbara. U svijesti se iznenada javlja slika invazije kentaura prikazane na zabatu Zeusova hrama u Olimpiji. Pijani i razulareni kentauri prekidaju tok civiliziranih svetkovina koje su u toku, ali strogi Apolon, zaštitnik ortodoksne kulture, istupa da bi ih prekorio i vratio nazad. Ova se slika doima snažno, jer evocira ono što uvijek predstavlja strašno iskustvo u životu svake civilizacije: iskustvo korjenitog kulturnog raskola, sukob međusobno nepomirljivih koncepcija života. A sukob se ne završava uvijek pobjedom Apolona." (Roszak, 1987:41)

Apolonijsko nasuprot dionizijskog, racionalno nasuprot podsvjesnoga, umno nasuprot tjelesnog... ili griješimo, jer smijemo li pitanje skejtbordinga podići na tu razinu rasprave? Da je u doba Nietzschea bilo skejtera bi li on na isti način prigrlio ranjenog skejtera kao što je to učinio hodaču po žici?

Kontrakultura je pokret određene grupe čiji temelji razmišljanja i ponašanja prkose ustaljenim vrijednostima ponašanja, što se manifestira već i u oblačenju, glazbi koja se sluša, ali i mnogo ozbiljnije - u izgrađivanju novih vrijednosti, novih pogleda na svijet i organizacije zajednice. Da bi kontrakultura postojala ona mora imati svoju suprotnost, nešto čemu se suprostavlja, jer da nema kulture kojoj se suprostavlja, ona sama bi već bila ta kultura. Što je ta kultura kojoj kontrakultura stoji nasuprot? Koja je posljednja dodirna točka s kulturom u kojoj nešto počinje biti kontrakulturom?

Prema Lefebvreu (koji najmanje društvene i kulturne fenomene povezuje s globalnim procesima), možemo odrediti razliku između nositelja kulture i nositelja kontrakture, a samim time i analizirati odnose moći između ovih skupina.

Odluka uprave grada Vodica: „Protiv skejtera i njihovih aktivnosti nemamo ništa, međutim njihovim djelovanjem uništava se i oštećuje kruna spomenika, amfiteatar, kamene ploče na trgu, a k tome uznemiravaju se turisti, djelatnici i gosti obližnjih restorana i smatramo da to mjesto nije primjereno za skejtanje”².

Tim odgovorom Grad se deklarirao kao nositelj kulture, a skejterima dodijelio ulogu kontrakture. Štoviše, jedan od problema jest što mišljenje koje “grad” ima, koje se očituje u odgovoru “grada” skejterima, nije samo mišljenje onih na vlasti već je to mišljenje i većine građana. Naime, godine skejtanja donijele su i godine loših odnosa s građanima koji su skejtere tjerovali, grdili, smatrali skejtanje nečim nekorisnim i destruktivnim za grad. Sam prostor koji su skejteri koristili i na neki način ga okupirali, dobio je negativne konotacije zbog njihove aktivnosti. Riječima Davida Sibleyja, spomenuti prostori postali su nepravilni, zagađeni: „It contributes to a psychogeography where public space is viewed negatively as a source of disorder and contamination.”³ (Sibley, 2003:155) Naravno, tu su se izgrađivali i dobri odnosi koji su proizašli iz međusobnog podupiranja, cijenjenja vještine i truda.

Kako je moguće da dvije skupine ljudi gledaju na prostor koji se javno koristi s dijametralno suprotnih motrišta?

Fenomenologijski pristup spoznaji

Nicolai Hartmann u svom djelu *Novi putovi ontologije* kaže da ne postoji nikakva spoznaja prije ontologije: „Ovo stanje stvari ima dalekosežne posljedice. Iz njega prvo proizlazi da teorija saznanja nije samostalna u problemu kategorija, već ima za pretpostavku ontološko prodiranje u celinu predmetnog polja saznanja; štaviše, proizlazi i to da teorija saznanja sama za sebe ne može biti fundamentalna filozofija, kako je to prećutno uvek pretpostavlja transcendentni pristup problemu, već joj je potreban jedan prethodni ontološki rad (priprema).” (Hartmann, 1973: 17-18)

---

² <https://www.infovodice.com/vijesti/10393-odgovor-grada-skejterima-pokrenut-je-postupak-izgradnje-skate-parka-na-bambulovcu.html> pogledano 10.8.2021. 10:07

³ Dopriions je psihogeografije da je javni prostor viđen negativno kao izvor nepravilnosti i zagađivanja

To bi značilo da su prije samog čina spoznaje neki uvjeti već prihvaćeni, percepcija je na neki način već uvjetovana i konstruirana - prije samog djelovanja, prije samog percipiranja: „Lažna ili istinita, percepcija se mora najprije konstituirati, kako bi bila moguća predikacija" (Merleau-Ponty, 1978:53) Razlog nastajanja različitih načina percipiranja je predmet filozofskog istraživanja koje nas vodi do tradicionalne podjele spoznaje, ili izvora spoznaje - empirizma i racionalizma. Sam Hartmann, kao moguće rješenje duge tradicije nerazrješivog problema empirizma i racionalizma, nudi 'treći pogled', onaj fenomenologije. Kako bi se vratili "samim stvarima", u ovom slučaju prostoru kao takvom, moramo odbaciti sva svoja saznanja koja smo naslijedili, usvojili ili proizveli, moramo doći do srži, esencije same stvari, koja time postaje beskonačno polje mogućnosti, tj. polje nebrojenih interpretacija i njihove primjene. Slijedeći Merleau-Pontyja upućeni smo na razumijevanje predpredikativnog stupnja spoznaje, tj. temelja percepcije koja omogućuje svaku moguću predikaciju. Tek onda možemo razumjeti ono što skejteri konstatno, svjesno ili nesvjesno čine, a to je prenamjena prostora ne samo fizički, skejtanjem, već samim drugačijim motrištem, motrištem koje vodi drugačijoj percepciji. A percepcija jest spoznaja: „This is one of skateboarding's central features, adopting and exploiting a given physical terrain in order to present skaters with new and distinctive uses other than the original function of that terrain."⁴ (Borden, 2001:29)

Os što razgraničava originalno shvaćanje korištenja terena (prostora) od drugačijeg iskorištavanja tog istog terena ili prostora, može poslužiti kao mjesto razgraničavanja nositelja kontrakture i kulture - kada govorimo o prostoru. Ali svjesni smo da razumijevanje kontrakture na ovaj način nije istovjetno Rotszakovom shvaćanju kontrakture. On je svoje tumačenje kontrakture temeljio na razumijevanju hippie pokreta šezdesetih. Iako bismo mogli povezati suprostavljanje hippie pokreta ustaljenim vrijednostima koje se očitovale kroz oblačenje, glazbu, ponašanje... s ponašanjem skejtera iz 1980-ih godina do danas, predmet je ovog rada odnos spoznaje kao rezultat interakcije tijela i prostora te posljedično utjecaj te interakcije na društvene odnose i uspostavljanje moći u prostoru: „...the relationships that people have with place cannot be considered without an analysis of power relations in society; or, to put it another way, that the design, organization and use of place reflects forms of social **and cultural inequality.**"⁵ (Hooloway and Hubbard, 2013:179)

---

⁴ „Ovo je jedna od glavnih značajki skejtbordinga, usvajanje i iskorištavanje danog fizičkog terena kako bi suočio skejtere s novim i različitim uporabama, drugačijim od originalnih funkcija tog terena."

⁵ Odnos koji ljudi imaju s prostorom ne može biti shvaćen bez analize odnosa moći u društvu; ili, drugim riječima, dizajn, organizacija i upotreba prostora reflektiraju formu društvene i kulturalne nejednakosti.

Odgovor na postavljeno pitanje - je li skejtbording oblik kontrakulture današnjice - jest potvrđan, i to prije svega ukoliko analiziramo spoznajni proces skejtera naspram spoznajnoga procesa - nazovimo ga "normaliziranog čovjeka". Tko su "normalizirani građani"? Na kojim je procesima i idejama njihov pogled na svijet utemeljen i odakle pravo da ih nazivamo "normaliziranim", odvajajući ih od nekih drugih?

„Naše djelovanje je izraz naše cjelokupne vizije života – sopstva i njegova pravog mjesta u prirodi stvari – onako kako je najprisnije doživljavamo. Kod mnogih ljudi ta je vizija patetično uska i sa svih strana ograničena društveno propisanim pravilima i sankcijama; oni imaju veoma nerazvijenu svijest o dobru i zlu, ukoliko im nije utuvljena u glavu ili nametnuta. U tom slučaju se čovjek ponaša na određeni način iz straha ili ukorijenjene podložnosti a s malo ličnog izbora. Možda je na ovaj način oblikovano ponašanje čak i većine ljudi, a mi i prečesto upravo takvu automatiziranu poslušnost nazivamo racionalanošću i odgovornošću. Pa i tada se iza društveno potvrđene moralnosti skriva jedan primordijalni pogled na svijet koji određuje što je zbilja i što je u toj zbilji sveto." (Rotszak, 1987.65)

Prostorna konvencija

Ono što je u ovom slučaju sveto tj. ono što se nekritički prihvaća kao zbilja je moralna prostorna konvencija. Prostorna konvencija je ono što prihvaćamo kao prirodno, postojano, a ne proizvedeno i promjenljivo, što nas štiti od odgovornosti s jedne strane a s druge održava stabilnost odnosa i podržava rečenice poput "to je tako" i "tako treba biti". Gledajući iz perspektive moralne geografije, prostor nije nikako prazna rupa u kojoj se nalazimo i kroz koju se krećemo, on je ispunjen ideologijama, mišljenjima, zakonima i odnosima moći: „Jednostavno rečeno, moralna je geografija ideja da određeni ljudi, stvari i prakse pripadaju u određene prostore, mjesta i krajolike, a ne u neke druge. (Cresswell, 2008: 173). „Prema konvencionalnoj definiciji, moralne su geografije ideološke geografije." (Cresswell, 2008:173) Prihvaćanje prostorne konvencije, bila ona svjesna ili nesvjesna, stvara određeni red u prostoru kojeg većina građana podupire, održava te na kraju i provodi. Primjera za tip ljudi koji smatraju da moraju braniti prostornu konvenciju pred napadima kentaura, koji je svojom aktivnošću ruše su bezbrojni. Dovoljno nam je otvoriti stranicu Trasher magazina⁶ i u prvih nekoliko videa već ćemo vidjeti sukobe skejtera i građana. Isto tako, primjer je dugogodišnja svađa skejtera grada

---

⁶ <https://www.thrasher magazine.com/> pogledano 15.8.2021 19:44

Vodica s građanima kojima se ne sviđa skejtanje na javnoj površini jer smatraju da to nije primjereno mjesto za skejtanje. Time postaju branitelji moralne geografije tj. prostorne konvencije. Kako razumjeti te dvije struje misli: prvu koja iskorištava prostor i njime se bavi, svojom aktivnošću ga zapravo proizvodi, konstatno mijenja i prenamjenjuje: drugu koja želi ustaliti i zadržati definiciju prostora i time ne dopustiti promjene?

Kratka povijest skejtbordinga

Skejtbording kao aktivnost ima svoje vrijeme i mjesto nastajanja. U Kaliforniji 60-ih godina prošlog stoljeća nastaje pokret nakon snalažljivog pothvata nekolicine surfera. Naime, oni su, za vrijeme mirnih i nevjetrovitih dana kada nema valova odlučili spojiti običan komad daske s kotačima i osovinama te su tako započeli ono što danas znamo kao skejtbording. Tada su još skejtali po ravnom asfaltu, izvodeći trikove na podu te su postupno poboljšavali tehnologiju skejta, što im je omogućavalo sve više trikova i raznolikijih akrobacija. Dobar prikaz nastajanja skejtbordinga kao takvog možemo vidjeti u filmu *Lords of Dogtown*⁷ u kojem su glavni akteri pravi, realni ljudi koji su začeli aktivnost skejtbordinga. Neki od njih su Jay Adams, Peralta i drugi. Skejtbording se do danas razvio u komercijalni sport čije tržište broji mnogo firmi za daske, osovine, kotače, patike i majice. Te iste firme sponzoriraju skejtere, te tako imamo profesionalce i amatere. Razvijeno je veliko tržište oko ove discipline, kojeg prati velika količina novca, a o značaju skejtanja kao sporta govori i ulazak ove discipline na Olimpijske Igre 2021. godine u Tokiju.

Privatno/javno, norme, pokušaji zabrane, skejtbording i arhitektura

Već sami inovatori aktivnosti skejtbordinga dolazili su u izravan sukob s prostornom konvencijom, u ovom slučaju s privatnim prostorima. Naime, spomenuti akteri imali su skejt kojeg su izmislili, no nisu imali valove kojima su se koristili na moru. Prema spomenutom filmu, protagonisti upadaju u privatne posjede bogatih vikendica gdje nalaze bazeni koji ne sliče onim europskim kockastog oblika, već imaju zaobljene stranice koje spajaju najdublju točku bazena s njegovim vrhovima poprimajući formu vala. Tako su pronašli najidealniju

---

⁷ <https://www.imdb.com/title/tt0355702/> pogledano 13.8.2021. 10:31

imitaciju valova na suhome te su skejtajući ovaj poligon razvili jednu od poddisciplina skejtanja – ”pool skateboarding”.

Već u ovom pristupu možemo uvidjeti razna rušenja konvencija i pravila koje skejtbording čini samom svojom pojavnošću u prostoru. Ulaskom na teren privatnika oni krše odnos javno/privatno, krše statut države u kojem piše da svatko ima pravo na privatni posjed. Sloboda i sigurnost koje su jedne od temeljnih ljudskih prava tako djelomice gube svoje značenje jer je ometana privatna sloboda i sigurnost vlasnika. Ne samo da su skejteri u privatne posjede upadali i skejtali, već se na tim privatnim posjedima počela razvijati nova subkultura. Privatni posjedi bili su prostorna jezgra njene manifestacije. Naravno, policijske intervencije nisu manjkale, bježanje skejtera i pronalaženje novih ”pool - ova” se nastavilo. Osim što upadaju tamo gdje ne bi smjeli, sama aktivnost skejtanja podrazumijeva određene trikove koje oštećuju materijalni posjed privatnika u čijem je vlasništvu bazen na kojem se skejta. ”Grind” je grebanje osovina po određenom rubu, u ovom slučaju po rubu bazena. ”Slide” je klizanje daskom po nekoj površini, pri čemu dijelovi grafike na pozadini daske ostavljaju tragove po toj površini. Skejtbording se vidljivo, već u svom začetku, okrenuo protiv temeljnih ljudskih prava koja bi trebala biti nepovrediva upadajući na privatno vlasništvo te oštećujući tuđi inventar. Stoga nije ni čudo što su skejteri oduvijek bili karakterizirani kao ”štetočine”, huligani, razbijači te su tako i postali jedan od aktera kontrakulture ako promatramo iz perspektive opreke prema dominantnoj kulturi, njeni kentauri. Drugi primjer ovog sukoba odvodi nas u San Francisco, gdje je jedna druga poddisciplina skejtanja zadobila najveći utjecaj radi arhitekture samog grada. Naime San Francisco je grad kao i Rijeka, ima mnogo nizbrdica i uzbrdica, što ga čini savršenim za razvoj ”downhill skateboardinga”. Downhill znači spust, a kada skejter dođe na spust nastaju velike brzine što podrazumijeva velike opasnosti. Osim što skejtanjem po nizbrdicama ulaze na privatni prostor te dolaze u sukob s vlasnicima dvorišta i kuća, ostali skejteri moraju zaustaviti promet kako bi njihov kolega nesmetano prošao kroz određeno raskrižje. Zamislimo veliku nizbrdicu, koja zatim ima ravan dio (okomita cesta na nizbrdicu) te zatim ponovno spust te tako u nedogled. Skejteri pokušavaju ići što više, kako bi se spustili niz što više nizbrdica, dok pritom moraju proći kroz mnogo raskrižja. Kako ih auto ne bi pokupio, ostatak ekipe se raspoređuje po spomenutim raskrižjima te tako na određeno vrijeme blokiraju promet, oslobađajući put kolegi skejteru. I u ovom slučaju skejtbording krši jednu prostornu, zakonitu konvenciju – promet. Promet kao sustav pravila, prednosti, mnogo vozila i znakova koje treba poštivati i izbjegavati, aktom spuštanja skejtera niz nizbrdicu i blokiranjem prometa od strane drugih skejtera, gubi smisao. Događaj o kojem govorimo nije nagoviješten, nije

upravljan, niti dozvoljen od strane "čuvara prometa". On se događa iznenada: skejteri preuzimaju kontrolu nad prometom zamrzavajući ga na trenutak. Prostorna konvencija bi na neki način morala ovakav proces ukinuti i sankcionirati, kad bi ju skejteri poštovali. Bitno je naglasiti da osim policije ulogu sankcioniranja preuzimaju i građani kojima smeta ovo nepoštivanje normi i zakona. Sam čin skejtanja, a ne osobnost skejtera, izaziva negativnu reakciju i građana i policije. Nevažno je je li je skejter namjerno nekoga htio izivcirati ili ima potrebu za suprostavljanjem normama; on se možda samo htio spustiti niz ulicu radi samog čina skejtanja. Međutim, samim njegovim spuštanjem slijedi rušenje normi prostorne konvencije, u ovom slučaju prometa, te još jednom možemo razumijeti zašto je skejtbording shvaćen kao "huliganska" aktivnost. Jedan od primjera ovog načina skejtanja po strmim nizbrdicama možemo vidjeti u youtube videozapisu pod nazivom "Adrenaline Junkie"⁸ koju je snimio "crew"⁹ pod nazivom GX1000. Sukob skejtera s privatnicima možemo vidjeti na primjeru skejtera Jarne Verbruggena u videu "What a paradise"¹⁰ koji prilikom spuštanja niz strmine u jednom predvorju zgrade dobiva udarac s pitarom u glavu kojeg je žena u starijim godinama precizno bacila na njegovu glavu. Jarne se nakon spomenutog događaja diže i izvodi trik, čime na simboličan način pobjeđuje, što je u videu prikazano "slow motion" snimkom. Što pobjeđuje? Sve – gospođu, normu i samoga sebe. On svoju borbu ne doživljava vraćajući gospođi fizički, verbalno ili bezrazložno oštećujući objekte u predvorju zgrade; kako bi vjerojatno reagirao agresivac. On se bori skejtbordingom; samim izvođenjem trika usprkos preprekama prostorne konvencije, žene i vlastitog straha. Možda su najzanimljiviji primjeri u kojem skejteri pokušavaju izvesti trik preko nekoliko redova stepenica dok ih čuvari u tome ometaju. Skejter, skoro spriječen, utrkujući se sa čuvarem prema stepenicama, ipak uspijeva izvesti trik te zatim bježi. To je određena borba skejtbordinga protiv onoga što ne smije, što je zabranjeno, što mu prostorna konvencija i norma gradskog života ne dozvoljava. Zanimljivo je da postoje tvrtke koje proizvode "skate stoppere"¹¹. To su metalni kutni prikačci koje se postavlja na rubove zidića, rukohvata, itd. Na taj se način pokušava skejtere onemogućiti u izvođenju trikova. Drugi način sprječavanja skejtera jesu metalni stupovi koji se postavljaju na kraj stepenica koje skejter želi preskočiti. U oba slučaja nalazimo iskorištavanje ovih materijaliziranih zabrana ili simbolično rečeno "tihe borbe". U slučaju "skate stoppera" na Trasher Magazinu možemo vidjeti brojna videa gdje skejteri po noći dolaze s agregatom te u

---

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=cgiFHll1tBk&t=1s> pogledano 13.8.2021. 10:48

⁹ ekipa

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=Jz6EbAYKnAw> pogledano 13.8.2021. 10:50

¹¹ <https://cargocollective.com/sebprice/Skate-Stopppers> pogledano 13.8.2021. 10:53

mrklom mraku odstranjuju ručnom pilom metalne prikačke koji su ih nastojali spriječiti u izvođenju vratolomija. Kada su ih otpilili, njihove ostatke ostavljaju ispod rukohvata te uz pomoć svjetlosti reflektora osvjetljaju poligon na kojem kasnije snimaju trik te odlaze s mjesta "zločina". Jako dobar video primjerak koji možemo pogledati je JENKEM-ov Liberating skate spots w/knob buster¹². Protagonist je videa anonimni skejter koji odlazi do poznatih skejt "spotova"¹³ na privatnim posjedima te s cirkularnom pilom odstranjuje "skate stoppere" omogućavajući tako lokalnoj ekipi da snimi nekoliko trikova dok stoppere opet ne postavje. Njegov razlog takvog djelovanja jest kako sam kaže "for the love of skateboarding".¹⁴ Drugi video kojim dolazimo do važnosti mjesta; ili skejterskim jezikom spota jest JANKEM-ov Ressurecting the Infamous LA High Rail¹⁵. Ovog puta protagonist ne odstranjuje smetnje već gradi rukohvat koji je prije nekoliko godina bio odstranjen s jako poznatog spota u Los Angelesu. To mjesto nije bilo skejtano desetak godina, drugim rječima prestalo je biti spot. Glavni akter uzima mjere stepenica te izrađeni rukohvat fiksira u pod. Sljedeći dan mjesto ponovno postaje spot "La High Rail" na kojem se okupila većina američke skejt scene što možemo vidjeti u videu.

Jezik kojim se skejteri koriste izražava već drukčiju percepciju mjesta kojim se bave, kojeg stvaraju. Spot time nije samo slučajno mjesto, ono ima značenje i vrijednost koja nadilaze običnu upotrebu rukohvata za pridržavanje radi očuvanja ravnoteže; rukohvat postaje "rail", mjesto igre beskonačnih mogućnosti.

Spot

Spoznajna teorija koja se temelji na sinesteziji osjetila kaže da čovjek spoznaje objekt tek kada ga spozna dvama svojim osjetilima; razlog zašto izdaleka vidimo da je staklo glatko, a peć vruća; jer smo vizualno, taktilno, mirisom ili auditivno osjetili predmet, te povezivanjem ovih osjetila ga upoznali, završavajući ili komplementirajući predmet u riječ: vatra. Polazeći od ovog spoznajnog procesa možemo razumjeti skejterov pogled na mjesta, za razliku od onog "normaliziranog građanina" koji nije skejter. Jezik je ovdje najveći pokazatelj razlike,

---

¹² https://www.youtube.com/watch?v=mc_JBAVy-FU pogledano 10.8.2021 10:33

¹³ Spot kao pojam u svijetu skejtbordinga zaslužuje svoj odjeljak u ovom seminaru te ćemo ga uskoro detaljnije analizirati, u doslovnom prijevodu on bi značio mjesto

¹⁴ Zbog ljubavi prema skejtanju

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=tPz9HF-VK4Y> pogledano 10.8.2021. 10:50

nevjerojatne promjene u percepciji koja rezultira drugačijom spoznajom, drugačijim motrištem. Skejter već spomenuti rukohvat naziva 'hand rail' jer se po railu 'grinda', 'slajda', igra. Razdaljina koja se može preskočiti naziva se 'gap' - oni se razlikuju po svojoj duljini i visini. Običan zidić uz cestu nije zid, već 'ledge', nešto na čemu se također slajda i grinda. Svaki je 'rail' i 'ledge' drugačiji, svaki je poseban po svojoj teksturi, nagibu, duljini, opasnosti drugih predmeta u okolini, gustoći prometa; čime dolazimo do cjeloukupnog naziva za mjesto skejtanja - spot. Svaki spot je mjesto no svako mjesto nije spot. Značajno je kako imenovanje prostora skejt "spotom" (mjesto gdje se skejta i okuplja) umjesto "trgom" već znatno odražava povezanost skejtbordinga i prostora. Svaki spot je drugačiji, a ono što ga čini boljim ili lošijim, osim subjektivnih ukusa je naravno arhitektura. Odnos skejtbordinga i same arhitekture vrlo je, pa i emotivno, značajan. Postojao je jedan "gap", prostor koji se preskače, u dvorištu američke škole u Carsbaldu. Došao je dan kada se dvorište škole počelo preuređivati te su bageri počeli rušiti taj "gap" poznat kao "Carsbald gap". Jedan od najutjecajnijih skejtera u povijesti, Jamie Thomas, zvan "CHIEF" došao je što je prije mogao na mjesto rušenja, posljednji put preskočio spomenutu razdaljinu te tako zauvijek ostao zadnji koji je ikad preskočio kulturni "Carsbald Gap". Snimka je prošla svijetom skejtbordinga te postala jedna od ikonskih fotografija. U videu "Carsbald Gap R.I.P"¹⁶ možemo vidjeti povijest skejtanja na Carsbaldu. Količina vremena koju skejteri u videu provode pričajući o maloj pukotini prije skoka, o različitoj veličini zidića na doskoku, o različitom nagibu terena u zaletu, pokazuje mikro kozmos u kojeg skejter svojim tijelom ulazi u odnosu a prostorom kojeg skejta: "...skateboarding is also a reassertion of the whole body in the urban realm, replacing the passivity of the tourist gaze or consumer shopper with a newly dynamic body, involving muscularity, balance, response, sight, and, above all, hearing and touch - all of this being recomposed in a movement of that body."¹⁷ (Borden, 2004:14)

Carsbald gap bio je običan travnjak sa zidićem pored kojeg je rukohvat sa stepenicama. On je služio studentima da prođu s višeg na niži kat dvorišta te jedva da ga je itko primjećivao u tom spontanom prolazu. U skejtbording svijetu ovaj mali djelić prostora ima svoju povijest. Razvoj trikova koji su se tamo izveli, od običnog skoka do najkompliciranijih mogućih vratolomija događao se godinama, a neki trikovi izvedeni na tom mjestu pokazali su da je moguće nešto što se prije smatralo nemogućim. Isto tako svoju povijest piše zloglasni "El Toro" - set od dvadeset

---

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=zR5OvACzXig> pogledano 10.8.2021 11:26

¹⁷ ...skejtbording je također potvrda cijelog tijela u urbanom carstvu, zamjenjuje pasivnost turističkog pogleda ili konzumerističkog kupca s novom dinamikom tijela, uključujući muskularnost, ravnotežu, reakciju, pogled, i, iznad svega, sluh i dodir – sve ovo ukomponirano u pokrete tijela.

stepenica u jednom američkom školskom dvorištu. 'El Toro' je jedno od najpoznatijih prostora u skejtbording svijetu. Još jedan dobar primjer je "Wallenberg", pet dugih platoa koji su također rijetko preskočeni. Zapanjujuće je da ne postoji skejter iz Hrvatske i okolice koji ne zna za taj običan set stepenica u Americi. Prostori, u ovom slučaju spotovi, u svijesti su skejtera mistificirani i pretvoreni u idole jedne subkulture.

Da bi nešto bilo spot, ono se mora skejtati. Štoviše, spot podrazumijeva i mjesto okupljanja skejt scene, razgovor o trikovima, videima, stvaranje prijateljstava, razmjene informacija, mišljenja, daski, osovina, kotača, ideja... Spot je mjesto manifestacije skejtbording kulture, a spot može nastati bilo gdje, ali i iznenada nestati. To je još jedna fluidna karakteristika skejtbordinga: njegovo nastajanje i nestajanje, promjenljivost mjesta konstantnog stvaranja ove aktivnosti. Na svakom spotu nastaje session¹⁸ - dvosatno, trosatno ili cjelodnevno skejtanje. Session, kao i spot mijenjaju se od mjesta do mjesta, no ne podrazumijevaju samo skejtanje. To je nastajanje, razvoj i neprekidno stvaranje jedne kulture koja nema svoje fiksno mjesto.

Skejtparkovi

Kao što je prostornom konvencijom sve stavljeno na svoje mjesto tako i skejtbording ima mjesto namijenjeno za svoju aktivnost. Skejtparkovi nastaju ili samoinicijativom skjetera ili željom vlasti da na neki način ustoliči skejtanje na određen prostor. Time pokušavaju zatvoriti skejtbording na određeno mjesto uspostavljajući pritom prostornu konvenciju. Kao što možemo čuti u nedavnom intervjuu Radio Rože na kojem su sudjelovali skejteri grada Rijeke okupljeni oko "Skate kluba Kvarner", skejtpark je zanimljiv, mjesto je okupljanja skejtera, ali isto tako zbog svoje zatvorenosti i stalnosti postaje dosadan. Unatoč mnoštvu varijacija koje su moguće u izvođenju između skejtera i objekta na kojem se skejta, skejtparkovi postaju dosadni onome koji ga mnogo dana za redom skejta. Skejtbording zahtijeva promjenu mjesta, nove avanture, nove prostore gdje će se moći izražavati. Tako skejtpark kao mjesto skejtanja, iako je mjesto gdje se subkultura situira, konstatno biva napušten te posjećen u fazama, koje su određene samovoljno. Iako postoje skejtparkovi namijenjeni za skejtanje kao jedino mjesto u gradu gdje je ta radnja dozvoljena, skejteri konstantno odlaze u grad skejtati po ulicama, što jasno pokazuje razlikovanje "street" od "skatepark" skejtbordinga. Prostorno ograničavanje nije nešto što

---

¹⁸ Naziv za aktivnost skejtanja u određenom vremenskom periodu, u stanci između sessiona odvija se odmor, razgovor, analiza trikova, nakon čega slijedi novi session

priliči skejtanju kao takvom, on će ga na neki način uvijek izbjeći, vrativši se tamo gdje je nastao – na ulicu.

DIY skejtparkovi

„Nbrojeni načini izigravanja i osujećivanja igre suparnika... karakterišu suptilnu, i tvrdoglavu aktivnost otpora grupa koje, pošto ne raspolažu vlastitim prostorom, moraju da se snalaze u mreži već uspostavljenih sila i predstava.” (De Certeau, 2002.) *DIY* ili Do It Yourself nije pokret svojstven samo skejtbordingu, već je pokret koji obuhvaća sve što se radi nezavisno, samoinicijativno, vlastitim resursima i kreacijom. U skejtbording svijetu pokret nastaje u Malmu, a znatno se povećava u današnjem vremenu. Pokret je vrlo jednostavan, ali vrlo značajan. Naime, skejteri dolaze na mjesta koja nisu njihova, javna ili privatna, najčešće napuštena. Tamo odlučuju izgraditi ilegalni skejtpark vlastitim snagama, organizacijom, samofinancirajući se. Velike količine betona, vremena i truda uloženi su u takve skejtparkove za koje sami skejteri znaju da nisu vječni. Iz iskustva znaju da će biti srušeni, pri čemu će oni kao subkultura s tog mjesta biti protjerani. Iako privremena, *DIY* gradnja ne posustaje u svojoj kvaliteti, ona prostor čini fluidnim, promjenjivim, aktivnim: „Slabi stvaraju vlastite „prostore” unutar takvih mesta; oni privremeno prisvajaju ta mesta za sebe dok se kreću kroz njih; zauzimaju ih na onoliko dugo koliko im je to potrebno ili koliko mogu. Mesto je prostor gde strategija deluje; gerilci koji upadnu na to mesto pretvaraju ga u svoj prostor, prostor je aktivno mesto” (Fiske, 1991:42) *DIY* skejtparkovi najmaterijaliziraniji su primjeri sukobljavanja skejtbording zajednice s prostornom konvencijom. Ilegalna gradnja u svrhu skejtanja izravan je sukob s prostornom konvencijom i dominantnim normama kao i ideologijom na kojoj su te norme zasnovane. „Zdrav razum” ne može uopće zamisliti da bi skupina ljudi ispod mosta izgradila betonske elemente koji će im služiti kao poligoni za izvođenje trikova. Skejtboarding time prenamjenjuje prostor vlastitom inicijativom, protiveći se zakonu. Osim što ne poštuju zakon oni se bore da bi ilegalno stvorene skejtparkove zadržali. Brojni su primjeri takvih prostora u svijetu, a ima ih i u Hrvatskoj. U njima se odvija bitka skejtera i predstavnika vlasti oko prostora koji je okupiran od strane ove subkulture. Jedan od najpoznatijih, suvremenih primjera je bivši skejtpark Vrapče u Zagrebu kojeg su zagrebački skejteri počeli graditi. Nakon što se pročulo što rade, skejterska organizacija koja gradi *DIY* parkove iz Njemačke došla je sa svojim alatima i materijalima kako bi pomogli u izgradnji te su u samo dva dana izgradili jedan od većih betonskih skejtparkova u Hrvatskoj. Nakon dvije godine vožnje, okupljanja, roštiljanja i skejtanja na ovom prostoru, grad

Zagreb je odlučio srušiti izgrađeni *DIY* skejtpark jer su odlučili prenamijeniti prostor. I Rijeka ima jedan od najboljih *DIY* skejtparkova. Lokalni skejteri, koristeći riječni pijesak i vodu, izgradili su velik broj elemenata ili kako ih oni nazivaju - "skulptura".

Bivši "DIY pool" u području Studentskog centra u Zagrebu vjerojatno je jedan od najboljih primjera bitke između gradskih vlasti i skejtbording zajednice. Umjetnik iz Berlina dobio je dozvolu 2007. godine da u suradnji sa skejt klubom Shpaolin izgradi skulpturu koja je zapravo poligon u obliku "poola" namijenjen za skejtanje. Mnogo godina se na tom mjestu okupljala cijela zajednica, a svi koji su dolazili izvan Zagreba znali su gdje se subkultura okuplja. Tome je uvelike pridonosilo što se u blizini nalazio prostor koji se zvao Sretna kuća. To je bio prostor u kojem su se skejteri skupljali skejtajući drvenu "mini rampu" na zatvorenom gdje su se održavala natjecanja, koncerti i svakodnevna druženja. Sretna kuća je uistinu bio prostor - žarište zagrebačke skejtbording scene. Nakon što su izgradili spomenuti "pool" (koji je dobio status umjetničke skulpture), skejteri su 2012. odlučili proširiti njegov rub, stvarajući još nekoliko elemenata za skejtanje. Nove vlasti Studentskog centra 2013. godine su angažirali bagere za rušenje "poola" i prostora oko njega. Skejteri su ubrzo dobili dojavu o tome što se događa te su uspjeli vlastitim tijelima obraniti "pool", iako su bageri već srušili okolicu "poola" koju su skejteri izgradili godinu ranije. Vlasti su angažirali policiju koja nije uspjela maknuti skejtere čija se pobuna pretvorila u skoro dvotjedni prosvjed. Skejteri su pored "poola" danonoćno stražarili, spavali u hemocima, u smjenama čuvali svoju skulpturu. Pritom su privukli pozornost medija koji su sve dokumentirali te se manji isječak o tadašnjoj borbi pojavio čak na nacionalnoj televiziji. Skejteri su uspjeli u obrani "poola" te su nastavili na tom mjestu razvijati scenu. Nekoliko godina kasnije, prilikom jednog normalnog odlaska u spomenutu Sretnu kuću zatekli su lokot na vratima i znak zabranjenog pristupa. Nakon istrage koju su stari skejteri proveli, shvatili su da im je prostor bez ikakvog upozorenja otuđen te da je priča Sretne kuće završena. Manji otpor nije bio uspješan, a priča je završila 2019. godine. Dok je većina skejtera radila sezonske poslove po cijeloj Hrvatskoj, vlast Studentskog centra srušila je "pool" i pretvorila ga u tri parkirna mjesta. Skejt scena u Zagrebu izgubila je svoje mjesto okupljanja.

Skejtparkovi i *DIY* skejtparkovi su dobar pokazatelj slaganja i neslaganja skejtanja s prostornim konvencijama, ali i borbe koje vlasti i skejtbording zajednica međusobno vode. Unatoč trudu vlasti da s određenog područja uklone ovu aktivnost i zajednicu koja se oko nje okuplja, skejtbording ipak ponovo nalazi nove načine gdje će se manifestirati. Tako ukinućem jednog

ili više mjesta gdje se nalazila zajednica samo dolazi do raspršavanja iste na područje gdje se skejtbording zapravo uvijek i konstantno vraća – na ulicu.

Nedvojbeno postoje dva različita pogleda na svijet: onaj čuvara prostorne konvencije-racionalizirajućeg subjekta s podlogom znanstvene spoznaje (apolonijski subjekt) koji kaže da su stvari zacrtane i definirane, i onog skejtera - subjekta igre, fenomenološke pozadine, koji sve stabilnost urušava kako bi ih promijenio i novome omogućio mjesto pred starim (dionizijski subjekt). Novime se ne određuje krajnja točka jer je dionizijski subjekt svjestan da svaka igra omogućuje beskonačne novine koje će neprestano zamjenjivati one prijašnje.

Znanost i fenomenologija

Neka pitanja često nam se čine nepovezanimi no temeljitijim ispitivanjem poveznice sve više nastaju. Primjerice, ima li vjera u postojanje Boga ikakve veze s uspostavljanjem moralne geografije? Slušajući Hartmanna, mogli bismo reći da ima, jer postavka našeg razmišljanja nije spoznaja, već ontologija, iz koje spoznaja tek proizlazi. Vjera u Boga jedna je od temeljnih postavki našeg razmišljanja, bili religiozni ili ne, naše opredjeljenje znatno utječe na naša daljnja razmišljanja. Ako vjerujemo u nešto takvo, vjerujemo da je sve na svijetu stvoreno, proizvedeno, od strane velikog arhitekta; koji svime gospodari, te na kraju hvali ili kažnjava. Kozmički red u kojeg ljudi vjeruju uspoređuje se s redom na Zemlji koji je isto tako svet, blažen, prirodan. Čovjek je u ovoj kozmologiji u središtu, a kao Božjem stvorenju ostatak svijeta je njemu podređen i dan na korištenje: „Prema njemu je svekoliko nebožansko biće nešto što je stvoreno: univerzum. Među stvorenjima izuzetno mjesto pripada čovjeku, jer se sve odnosi na spas njegove duše i njegovu vječnu egzistenciju." (Heidegger, 1979:16)

Glavno pitanje kršćanstva može se svesti na dva pitanja koje je postavio Nietzsche:

„Kako? Zar je čovjek samo neuspjeh pokušaj Božji?

Ili Bog samo neuspjeh pokušaj čovečji?" (Nietzsche, 1977., str.10)

Nietzscheovo objavljivanje smrti Boga nije nevažan čin, cijela spoznaja dobiva tom novom ontologijom drugačiji put, oblik i značenje: „A kad je Zaratustra ostao sam, reče u svojoj šumi ovako srcu svome: >>Zar je to uopće moguće! U svojoj šumi stari svetac nije još ništa o tome čuo da je *bog mrtav!*<<"(Nietzsche, 1975:9) Čovjek time više nije proizveden, on je proizvođač, postaje stvaratelj sebe i svoje okoline, života, društvenog uređenja, koje više nije "bogom dano", već čovjekom stvoreno. Problem u kojeg je Nietzsche doveo čovjeka svojom objavom o smrti

Boga je sljedeći; čovjek ostaje sam, stvaralac kako svega, tako i svog života, odgovornost spada samo u njegove ruke: nema više transcendentnih izgovora. Ono što postaje mjera svih stvari je čovjek sam, a zapadni čovjek već je davno središte svoga postojanja povezao s umom, logičko-racionalnim razmišljanjem koje može pobijediti sve, a tako i prirodu. Rječima Danila Pejovića; „Čovjek je postao subjekt svega što jest. Bitak je postao znanost znanoga. Istina je postala izvjesnost i sigurnost znanoga.”(Pejović, 1965:32) Time dolazimo do koncepta znanstvenika, racionalnog čovjeka koji podvrgava sve svom umu, kategorički raščlanjujući dobro od lošeg, sve stvari u ovom svijetu stavlja u kutije gdje trebaju i ostati u strogim zgradama, a vrhunac njegova divljenja više nije križ iznad vrata već pravi kut. Ova vrsta čovjeka kaže da zna istinu i da je istina uz pomoć znanstvene metode dokučiva, a jednom kada je dostigne pokušava je takvom i zadržati, negirajući mogućnost promjena za koje je Heraklit već davno rekao da su jedine što je stalno. „Znanstvenik proučava, sumira i gotov je sa svojom zagonetkom; slikar nanovo slika isti krajolik, vazu sa cvijećem i osobu, zadovoljan što može uvijek iznova doživljavati. Znanstvenik svodi viđenje obojenog svjetla na metereološku generalizaciju; pijani pjesnik objavljuje >>moje srce zatreperi kad ugledam dugu na nebu<<, i zatim nastavlja pronalaziti stotine načina da bi ponovno izrekao istu stvar, ali on ne iscrpljuje mogućnost drugog pjesnika da izrazi istu viziju. Kakva pojmljiva sličnost postoji između te dvije toliko različite vrste doživljavanja? Nikakva. Jedan shematizirani argument sugerira da posao znanstvenika *počinje* s pjesnikovim osjećajem čuđenja (u najmanju ruku sumnjiva hipoteza), no tada ga *prekoračuje* naoružan spektroskopom i svjetlomjerom. Taj argument premašuje ključnu točku: pjesnikovo iskustvo je određeno upravo time što ga on *ne* prekoračuje. On počinje i završava s njim. Zašto? Zato što je ono dovoljno. Ili još bolje, ono je neiscrpno.” (Roszak, 1987., str.184)

Znanstvena ontologija po kojoj je čovjek mjera svih stvari čini ga subjektom koji sve promatra s određene udaljenosti: za njega su prostor, ljudi, životinje, stvari, pa čak i samo njegovo tijelo ono drugo, objekt promatranja. Time je spoznaja samoga sebe, onog 'ja', dovedena u mali prostor koji se nalazi negdje između očiju unutar glave, identiteta koji je izoliran od svog tijela, okoline i drugih. Ono što znanstvena ontologija, a time i spoznaja, čini pojedincu jest osjećaj kontrole nad okolinom, stvarateljem koji određuje, uređuje i odlučuje, što doista priliči ulozi Boga kao kreatora, arhitekta i organizatora u kršćanskoj ontologiji. Alan Watts, jedan od najvećih predstavnika zen budizma u Americi govori o izoliranom egu koji je alijeniran od svoje okoline: „*Western science is now delineating a new concept of man, not as a solitary ego within a wall of flesh, but as an organism which is what it is by virtue of its inseparability from the rest of the world. But with the rarest exceptions even scientists do not feel themselves to*

exist in this way. They, and almost all of us, retain a sense of personality which is independent, isolated, insular, and estranged from the cosmos that surrounds it."¹⁹ (Watts, 1962) Ne samo da je čovjek ovim otuđenim shvaćanjem samog sebe odvojio svoju bit od okoline, on ju također želi pobijediti. On želi moć koja donosi kontrolu, što znači imati sve konce u svojim rukama, određivati stvari onakvima kakvim čovjek želi da budu. Time možemo odvojiti nekoliko karakteristika koje proizlaze iz znanstvene ontologije: čovjek biva odvojen od svoga tijela, promatrajući ga iz izoliranog središta; čovjek smatra sebe usamljenim u odnosu na druge ljude, čovjek se natječe s okolinom, prirodom i drugim čovjekom. Ta znanstvena spoznaja sebe, drugih i okoline, ovako postavljena, prikazuje poveznice s kapitalističkim uređenjem iz kojeg proizlaze tržišni odnosi među ljudima, donoseći određeni moral koji među ljudima treba vrijediti, da bi se sustav održao. Prostor je primjer koji je neizostavan: „Možda se upravo na prostoru može očitati >>tajna<< moderne države. Ona naizgled organizira prirodni prostor, a u praksi ga zapravo zamjenjuje drugim prostorom – ekonomskim, društvenim i političkim. (Kalanj,1985:180) Mreža racionalnog uma koja se projicira na prostor postaje njegova naturalizirajuća osnova. Barem je tako shvaćena. Ova mreža stvara pravila, zakone i kazne u prostoru koje postaju realitet u kojem živimo, zamjenjujući tako ovaj ekonomsko-društveno-politički prostor s prostorom tijela. Čovjek tako biva otuđen novim mehanizmima: prostorom koji nije tu, prostorom čija pravila treba misliti da bi se takav prostor shvaćao, stavljajući element tijela i tjelesnosti u sekundarnu važnost, u pozadinu. Ono što racionalni um dobiva uspostavljanjem društvenog prostora ovog tipa je ponovno kontrola kojom zahvaća i moć. Time moć nije upravljana iz jednog smjera: 'odozgo', već je raspršena među samim građanima, već spomenutim čuvarima prostornih konvencija, normaliziranim građanima: „Čini mi se da pod moći ponajprije valja razumjeti mnoštvo odnosa snaga koji su imanentni području u kojima se očituju i tvore njegovu organizaciju..." (Foucault, 1994: 65)

Dakle, više nije riječ o tome da kontrolu provodi samo vlast, institucija, policija. Ulogu vlasti preuzimaju sami stanovnici, podržavajući red i održavajući ga oni paze da njihovi sumještani čine to isto: „U panoptičkom projektu svaki »sudrug« istodobno postaje čuvarom." (Kalanj,1993:82) U kapitalističkom modelu svatko postaje protivnik u utrci do "vrha" što podrazumijeva moć i profit. Spoznajni proces i moral u takvim uvjetima prožeti su kontrolom, korišću i potragom za vlastitim uspjehom. Time aktivnosti poput beskorisnog znanja, igre,

---

¹⁹ „Zapadna znanost opisuje novi koncept čovjeka, ne kao nekakvog usamljenog ega sa zidom od mesa, već kao organizma koji je u svojoj vrlini neodvojiv od ostatka svijeta. No uz najrjeđe iznimke, sami znanstvenici ne osjećaju svoje postojanje u ovom smislu. Oni, kao i skoro svi mi, zadržavaju osjećaj osobnosti koji je neovisan, izoliran, uskogrudan, otuđen od kozmosa koji ga okružuje."

sporta, umjetnosti padaju pod zahtjevom rada i zarade. Nadalje, očuvanje stabilnosti sustava i ideologija koje sustavom dolaze dužnost je svakoga od sudionika ove velike igre. Ne pristajući na igru gubimo uvjete života koje nam igra omogućuje. Dok je Bog bio kreator stvari su bile prirodne, naturalne. Smrću Boga, čovjek preuzima odgovornost nad onim što su njegova djela u kojima su i granice i zabrane: „Ako bog ne postoji, onda više ništa nije dopušteno", što znači da gubitak vjere u autoritet koji postavlja zabranu našem djelovanju ne utire put slobodi, nego stvaranju novih granica."(Selecl, 2012:20) Sada čovjek postaje kreator i autoritet, što je veliki napredak u preuzimanju odgovornosti nad djelovanjem, no pitanje je koliko nas sustav koji si namećemo tjera da važnost pridajemo profitu, koristi i moći naspram igri, kreativnosti i samoostvarivosti.

Skejtboarding kao disciplina suprostavlja se temeljnom etosu, normama i principu kapitalističkog uređenja; kroz već spomenutu opreku prostornoj konvenciji te kroz sam odnos s objektima u prostoru, ljudima i arhitekturom.

Namjena arhitekture jest proizvodnja dobara; u svakoj zgradi nešto se proizvodi, prodaje ili kupuje. Skejtboarding svojom aktivnošću prenamjenjuje arhitekturu, dovodi je u odnos s tijelom i kreativnošću, iskorištavajući njen oblik i formu za igru koja može jedino biti ovdje i sada te tako mijenja shvaćanje rada i arhitekture: „Skateboarding, however, offers no such contribution, consuming building while not engaging with its productive activity. Consequently, it implicitly denies both that labour should be productive of things and that architecture should be directed toward that purpose."²⁰ (Borden, 2001:231) Skejtboarding kao sam čin skejtanja ne proizvodi ništa, od njega nema koristi ni profita u kapitalističkom smislu te riječi. Ono što skejter dobiva skejtanjem jest užitak, aktivnost zbog aktivnosti same; čime se suprostavlja glavnoj struji razmišljanja koja određuje i kontrolira kako javni prostor tako i samo društveno iskustvo: „Where business invades not only economics and politics but also social experience, setting itself up as a model for social administration in general, skateboarding rejects the 'efficiency' and 'economic' logic of urban space, undertaking activity which, by business standards, has entirely different rationale."²¹ (Borden, 2001:231) Skejteru nije bitno je li građevina po kojoj skejta narodna banka, privatna vikendica, javna ili privatna površina. Svojom aktivnošću on u obzir ne uzima namjenu pojedinih zgrada, on uživa prostor onakvim

---

²⁰ „Skejtboarding, kakogod, ne pridonosi na takav način, on konzumira zgradu istovremeno ne angažirajući se u njezinu proizvodnju. Konzekventno, implicitno opovrgava da bi rad trebao biti stvaranje dobara i da bi arhitektura trebala biti vođena tom svrhom."

²¹ „Gdje biznis napada ne samo ekonomiju i politiku već i društveno iskustvo, postavljajući se tako kao model društvene uprave općenito, skejtboarding odbija 'učinkovitu' i 'ekonomičnu' logiku urbanog prostora, poduzimajući aktivnost koja, po standarima biznisa, ima potpuno drugačiji racio."

kakvim mu se prostor daje; u odnos dolazi s prostornim krivuljama, bridovima, teksturom podloge, vremenom u letu: „Skateboarders are obsessed with architecture, but they don't care about the Stirling Prize or who the architect is. The best architecture is a slidey ledge, designer unknown."²²(Borden, 2004:9) Suprotstavljanjem radu i logici produkcije dobara skejter definitivno postaje nositelj kontrakture današnjice. Karakteriziranje skejtera neradnicima iz pogleda biznismena današnjice čija je podloga znanstveno-racionalna ontologija i logika kapitalizma zapravo ne griješi. Razlog tome je što skejter svojim stavom opovrgava definiciju rada te je nastoji nanovo definirati. Princip ekonomije i rada u kapitalističkom društvu svodi čovjeka na zaradu i potrošnju zarade, ukratko – na preživljavanje. Energija koju osoba pritom mora utrošiti mora biti pametno raspoređena kako bi svoje zadatke ispunila, a beskorisni utrošak energije gleda se kao ludost, glupost; upravo ono što skejter pokazuje biznismenu - Eros ispred Tanatosa: „But that 'principle of economy' which sees 'waste' of energy as abnormal is itself a reduction of life to mere survival. Skateboarding, in contrast, undertakes a release of energy that either creates or modifies space, espousing play (ludo), art and festival – Eros (the pleasure principle) opposed to Thanatos (the reality of productivity principle).²³ (Borden, 2001: 233) Proizvod skejtbordinga time više nisu dobra, već sama igra. Time ne dolazi do bijega od stvarnosti ili negiranja realnosti, skejter, itekako svjestan principa na kojem se rad i svakodnevni život temelje, nastoji svojom aktivnošću te principima prenamijeniti – izravnom igrom u prostoru, u fizičkom, tjelesnom odnosu sa samim objektima, zanemarujući konotacije značenja, ideologija ili reprezentacija tog prostora. Skejtbording pokazuje da prostor nije nipošto zacrtan, određen i vječan po definiciji, on je arbitraran, proizveden namjenom i aktivnošću koja se u i na njemu događa: „Skateboarding shows that pre-existing uses of space are not the only possible ones, that architecture can instead be productive of things, and consumed by activities, which are not explicitly commodified. Buildings, architecture and urban space, we might propose, should be thought of as places of use, lived experiences, love, objects and concepts all at once."²⁴ (Borden, 2001:247)

---

²² Skejteri su opsjednuti arhitekturom, no oni ne brinu o 'Stirling Prize' ili o tome tko je arhitekt. Najbolja arhitektura je klizajući ledge, dizajner nepoznat.

²³ Ali taj 'princip ekonomije' koji vidi 'gubljenje' energije kao nenormalno je sam po sebi smanjenje života na puko preživljavanje. Skejtbording, naprotiv, preuzima oslobađajuće energije koja ili stvara ili modificira prostor, zalažući se za igru(ludo), umjetnost i festival – Eros (princip užitka) naprotiv Tanatosu (princip produktivnosti).

²⁴ Skejtbording pokazuje da pred-postojeće uporabe prostora nisu jedine moguće, da arhitektura umjesto toga može biti produkcija stvari, konzumirana aktivnostima, koje nisu eksplicitno komodificirane. Zgrade, arhitektura i urbani prostor, možemo pretpostaviti, mora biti mišljena kao mjesta korištenja, živućeg iskustva, ljubavi, objekta i koncepta u jednome.

Zaključak

Skejtboarding smo prikazali kao aktivnost koja se suprotstavlja kapitalističkom uređenju i ustaljenom shvaćanju prostora. Subkultura skejtboardinga prema ovoj analizi je protagonist fenomenološkog pogleda na svijet, pogled igre, nasuprot pogledu znanstveno-racionalizirajućeg uma čiji je glavni motiv profit, korist i moć. Rješenja koja skejtboarding nudi su momentalna, nastaju samim činom skejtanja što rezultira oživljavanjem i drugačijim korištenjem javnih površina. Suprotavljanjem ustaljenim definicijama rada, prostora, ponašanja, organizacije i pogleda na život, skejtboarding s pravom možemo zvati kontrakulturom današnjice. Time se nudi opcija koja je gledajući fenomenologijski, još jedna od mogućnosti percepcije, a time i još jedna od mogućnosti same stvarnosti. Jedino čovjek može nešto odrediti i promijeniti.

Bibliografija:

- 1.) Borden, Iain. 2001. Skateboarding, space and the City, Architecture and the Body. New York: Oxford
- 2.) Borden Iain. 2004. Machines of Possibility Inaugural Professorial Lecture Presented at the Bartlett School of Architecture, UCL 21 October
- 3.) David Sibley - Geographies Of Exclusion – Society and Difference in the West, 2003, Taylor & Francis e-Library
- 4.) Džon Fisk: Popularna kultura, 2001, CLIO, Beograd
- 5.) Foucault, Michel. 1994. Znanje i moć. Zagreb: Globus
- 6.) Fridrih Niče – Sumrak idola, 1977, Grafos, Beograd
- 7.) Jackson, Atkinson; Washbourne, Sibley. 2008. - Kulturalna geografija. Kritički rječnik ključnih pojmova, Zagreb: Disput
- 8.) Kalanj, Rade. 1985. Revolucija i svakidašnjica. Zagreb: Cekade
- 9.) Kalanj, Rade. 1993. Michel Foucault i problem moći, Rev za soc., Zagreb., Vol XXIV, No 1-2: 77-85
- 10.) Lefebvre, Henri. 1988. Kritika svakidašnjeg života. Zagreb: Biblioteka Naprijed
- 11.) Lewis Hooloway and Phil Hubbard: People and places, the extraordinary geographies of everyday life, 2013, Routledge

- 12.) Martin Heidegger – Kant i problem metafizike, 1979., Mladost, Beograd
- 13.) Merlau-Ponty, Maurice.1978. Fenomenologija percepcije, Sarajevo: Veselin Maleša
- 14.) Michel De Certeau – Invencija svakodnevnice, 2002., Naklada MD, Zagreb
- 15.) Nietzsche, Friedrich. 1975. Zaratustra. Zagreb :Mladost
- 16.) Nikolaj Hartman – Novi putevi ontologije, 1973., BIGZ, Beograd
- 17.) Pejović, Danilo. 1965. Protiv struje. Zagreb: Mladost
- 18.) Renata Selecl – Tiranija izbora, 2012., Fraktura, Zagreb
- 19.) Roszak, Theodore. 1987. Kontrakultra. Rijeka: Biblioteka Naprijed
- 20.)Watts, Alan. 1962. The joyus cosmology, Adventures in cemistry of consciusness. Vintage Books

Izvori

<https://www.infovodice.com/vijesti/10393-odgovor-grada-skejterima-pokrenut-je-postupak-izgradnje-skate-parka-na-bambulovcu.html>

<https://www.imdb.com/title/tt0355702/>

<https://www.youtube.com/watch?v=cgiFHll1tBk&t=1s>

<https://www.youtube.com/watch?v=Jz6EbAYKnAw>

<https://cargocollective.com/sebprice/Skate-Stoppers>

https://www.youtube.com/watch?v=mc_JBAVy-FU

<https://www.youtube.com/watch?v=tPz9HF-VK4Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=zR5OvACzXjg>

<https://www.thrasher magazine.com/>